

3. Москаленко В.П. Хозрасчет предприятия: опыт организации и повышение роли в условиях рынка.- Сумы: Слобожанщина, 1997.- 64 с.
4. Ашкинадзе. А. Практические аспекты организации внутреннего хозрасчета в коммерческом банке //Вестник АРБ. – 2002. - № 11. – С. 6-15
5. Ашкинадзе А., Княжеченко Е. Организация хозрасчета в коммерческом банке // Аналитический банковский журнал.- 2001. - № 6. - С.7-15
6. Ашкинадзе А. Финансовая структура и внутренний хозрасчет в коммерческом банке // Оперативное управление и стратегический менеджмент в коммерческом банке. – 2001. - № 3. – С. 27-32.
7. Новашина Т.С. Хозрасчет в российском банке: дань моде или закономерность // Оперативное управление и стратегический менеджмент в коммерческом банке.- № 2.- 2003. С. 9-14.

Попов В.Ю.

ФІНАНСОВІ ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В Україні з 2000р. спостерігаються відносно високі темпи зростання валового внутрішнього продукту, які тісно корелюють з темпами зростання валового нагромадження основного капіталу. Нарощування інвестицій позитивно впливає на макроекономічну динаміку лише за дотримання певних умов, при порушенні яких зростання капіталовкладень спричиняє дисбаланс між попитом і пропозицією, призводить до інфляції та провокує спад ділової активності в наступних періодах.

Інвестиційна складова є найважливішим елементом економічного розвитку, яка забезпечує підґрунтя його сталості, якості та загальну конкурентоспроможність країни. Особливу актуальність це набуло в умовах сьогодення, коли на загальнодержавному рівні вирішуються проблеми фінансування інноваційних проєктів за рахунок державного бюджету, а запланований бюджет на 2007р. має спрямування переважно на національний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему забезпечення національного розвитку за рахунок активізації інвестиційних процесів досліджують як іноземні фахівці (Н. Калдор, Р.Ф. Кан, Дж. Кейнс, П. Самуельсон, А. Хансен, Р. Харрод, Дж. Хікс), так і вітчизняні науковці (А.Амоша, І. Бланк, А. Гальчинський, І. Лукінов, А. Пересада, М. Чумаченко, А. Яковлев).

Вітчизняними науковцями підраховано, що подолання незадовільного технічного стану та технологічної відсталості більшості основних виробничих фондів потребує величезних інвестицій, обсяг яких для реального сектору економіки оцінюється в 40-60 млрд. грн. [¹, с. 55] Але вирішення цієї проблеми потребує, на їх думку, переважно залучення зовнішніх коштів. Поряд з цим треба зазначити, що проблема дослідження та оцінки власних потенційних можливостей для фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності досліджена недостатньо.

Цілі статті. Дослідженню та оцінці потенціалу власних фінансових можливостей підприємств для вирішення інвестиційних проблем присвячена дана стаття.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивний висновок про достатність нарощування маси основного капіталу можливо зробити на основі порівняння валового нагромадження зі споживанням основного капіталу та чистими інвестиціями (валовими інвестиціями, зменшеними на суму споживання основного капіталу). Характер економічного розвитку країни в цілому відбиває саме величина чистих інвестицій: якщо вона складає від'ємну величину, то наслідком такої ситуації є зменшення виробництва і виробничого потенціалу; при нульовому значенні виробничий потенціал залишається незмінним і можна констатувати відсутність економічного зростання, і тільки при позитивному значенні чистих інвестицій можливо робити висновок про наявність економічного розвитку (табл. 1).

Як бачимо, валове нагромадження основного капіталу, після від'ємних показників в роки гіперінфляції (1992-1995рр.) набуло позитивних значень тільки з 1996р., в 2000р. валове нагромадження майже дорівнює споживанню основного капіталу, а позитивна динаміка спостерігається лише з 2001р. Наслідком такої інвестиційної політики, коли чисті інвестиції мали від'ємне значення або незначне позитивне, і стало фізичне і моральне старіння основних фондів, скорочення продуктивності виробництва, масового безробіття та конкурентоспроможності національної економіки.

Таким чином, при порівнянні чистих інвестицій зі споживанням основного капіталу не виникає суперечки щодо середнього віку основних фондів, який на 01.01.2004р. склав 21,7 роки.^[3] Це стало наслідком недолугої амортизаційної політики та відсутності державного контролю за нарахуванням та використанням амортизаційних коштів.

Надмірна лібералізація у сфері амортизаційної політики, відсутність законодавчо затверджених строків списання обладнання та відповідного контролю цих процесів спровокувала ситуацію, коли несумлінні промисловці та підприємці використовують віртуально нарахований амортизаційний фонд для поширення фінансових маневрів у поточній діяльності, можливість ухилитися від сплати податків та для витоку капіталу з виробничого процесу. На незадовільному стані сучасної амортизаційної політики наголошують також вчені інституту економічного прогнозування. [⁴, с. 353- 404]

Але фінансовими джерелами інвестування є не тільки амортизаційні кошти підприємств, а і залучені кошти (кошти державного та місцевого бюджетів; власні кошти підприємств та організацій; кошти населення на індивідуальне та житлове будівництво; кредити банків, інвестиційних та інноваційних фондів; кошти іноземних інвесторів).

Дослідження можливостей підвищення інвестиційного потенціалу складових фінансових джерел виявило наступне.

Таблиця 1. Динаміка інвестиційних структурних складових в цінах 2004р., млрд. грн. *

Рік	Валове нагромадження основного капіталу	Споживання основного капіталу	Чисті інвестиції
1990	136,1	50,1	86,0
1991	126,5	93,3	33,2
1992	79,8	139,1	-59,3
1993	71,5	169,8	-98,3
1994	55,4	557,6	-502,2
1995	39,6	83,6	-44,0
1996	30,9	15,8	15,1
1997	28,2	18,2	10,0
1998	29,9	21,8	8,1
1999	30,8	26,1	4,7
2000	35,2	34,6	0,6
2001	42,5	36,4	6,1
2002	46,3	36,8	9,5
2003	60,8	38,4	22,4
2004	77,8	46,6	31,2

^{*)} Розраховано за даними: [², с. 163-173, 199-209]

При позитивній динаміці інвестицій в основний капітал, яка спостерігається з 1999р., і суттєвому збільшенні їх абсолютного розміру, мають місце значні структурні зрушення в джерелах фінансування.[⁵, с.91] Так, при збільшенні питомої ваги кредитів банків, коштів іноземних інвесторів та інших джерел фінансування, майже незмінними залишаються кошти місцевих та державного бюджету при суттєвому скороченні власних коштів підприємств та організацій, але які в загальному обсягу фінансування інвестиційної діяльності є найбільшими і складають понад дві третини.

Частка капіталовкладень з державного бюджету, яка була майже незмінною з 2000р. до 2002р. і складала дещо більше 5%, зросла в 2004р. до 7%, але все ще є незначною. До того ж, фінансові джерела державного та місцевого бюджетів переважно спрямовуються на фінансування некомерційної сфери – соціальної інфраструктури та комунального господарства. Програми підтримки великих інвестиційних проектів за рахунок державного бюджету, які запроваджують підприємства на відновлення матеріально-технічної бази і достатній досвід яких накопичений розвиненими країнами – Німеччина, Японія, Франція, США, Бельгія, тощо – в Україні відсутні.

Прямі іноземні інвестиції, які надійшли в економіку України, мають широкую географію (118 країн), вкладені майже в 10 тис. підприємств, але залишаються незначними – трохи більше 190 доларів на душу населення (для порівняння – цей показник становить майже 4,0 тис. дол. у Чехії і 2,0 тис. дол. У Польщі). До того ж, мають переважно спрямування в харчову і тютюнову промисловість, тобто в галузі з швидким оборотом капіталу і забезпеченими ринками збуту. Іноземні інвестори, вкладаючи кошти в економіку України, розглядають можливості в першу чергу отримання швидкого прибутку та вивезення його за межі національної економіки, а не переслідують ціль забезпечити ефект первинного то вторинного зростання. Банківські кредити в інвестиційну діяльність за 7 років (1998-2004рр.) підвищилися майже в 10 разів – з 887 млн. грн. до 8173 млн. грн. Але частка кредитів банку в загальному обсязі кредитування зменшилась – з 10,0% до 9,2%. [⁶] Тому основним джерелом інвестування так само залишаються власні кошти підприємств.

Дослідимо більш ретельно використання власних коштів підприємств на інноваційно-інвестиційні потреби виробничої сфери, для чого потрібно порівняти чисті інвестиції та чистий прибуток підприємств. (табл. 2).

Таблиця 2. Чисті інвестиції та чистий прибуток підприємств *

Рік	Чистий прибуток, млрд. грн.	Чисті інвестиції, млрд. грн.	Співвідношення чистого прибутку до чистих інвестицій
1990	122,7	86,0	1,43
1991	148,6	33,2	4,48
1992	154,8	-59,3	-2,61
1993	168,0	-98,3	-1,71
1994	91,2	-502,2	-0,18
1995	57,9	-44,0	-1,32
1996	33,1	15,1	2,19
1997	31,7	10,0	3,17
1998	32,1	8,1	3,96
1999	46,7	4,7	9,94
2000	56,6	0,6	94,30
2001	73,4	6,1	12,00
2002	73,2	9,5	7,70
2003	87,5	22,4	3,91
2004	105,8	31,2	3,39

*) Розраховано за даними: [7, с. 16-17, 199-235]

Як бачимо, чисті інвестиції значно менше чистого прибутку, а в роки економічного підйому ця різниця складає від 94,3 разів (2000р.) до майже 4 разів (2003-2004рр.). Співставлення чистого прибутку та чистих інвестицій в порівняних цінах за роки економічного зростання (2000-2004рр.) складає 396,5 млрд. грн. проти 69,8 млрд. грн. Тобто, підприємства лише незначну частину власних прибутків (17,6%) відшкодовують на модернізацію та розширення виробництва. Покрити дефіцит в 60 млрд. грн., який склався на даний термін, підприємства здатні самостійно, і їх відшкодування на техніко-технологічне переобладнання складе біля 20% від чистого прибутку.

Наявна ситуація невикористання власних джерел підприємницького сектору для поповнення основних фондів є наслідком дії недосконалого організаційно-економічного механізму управління розвитком національної макросистеми, інституціональна складова якого не стимулює розширене відтворення виробництва.

Висновки. Наведені розрахунки та дослідження фінансових джерел інвестування, підтверджують наступне:

- основними фінансовими джерелами інвестування залишаються власні кошти підприємств, але їх частка майже дорівнює валовому споживанню основного капіталу;
- підприємства мають досить потужні потенційні можливості для підвищення інвестиційної активності;
- інвестиційні кошти підприємств мають переважну спрямованість в споруди та застаріле обладнання, не сприяють нарощуванню продуктивності праці, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та створенню нових робочих місць.

Наслідками такої інвестиційної політики є високий рівень прихованого безробіття, нестача робочих місць в країні та відсутність конкуренції на ринку праці, що призводить до незрівнянної низької долі заробітної плати в структурі собівартості продукції та валовому внутрішньому продукту, неможливості повноцінного розгорнення ефекту мультиплікатора та акселератора і забезпечення сталого та якісного економічного зростання.

Виправлення такої ситуації можливе тільки за рахунок удосконалення нормативно-правової бази, яка б унеможливила вивезення власних коштів підприємств за межі виробничого сектору національної економіки. Тому резерви нарощування потенціалу економічного зростання криються саме у заохоченні вітчизняних підприємців до інвестування у власні виробничі потужності, що дасть змогу повністю розгорнути пружину циклу. Забезпечити хоча б просте відтворення капіталу можливо не за рахунок залучення значних фінансових коштів, а організаційно-економічними механізмами, інструментами та важелями впливу припинити виток капіталу з виробництва.

Джерела та література

1. Чемодуров О. Зовнішні джерела фінансування модернізації українських підприємств. // Економіка України. - 2005.- №9. – с. 54-61.
2. Національні рахунки України за 2004 рік. Статистичний збірник. - К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 327 с.
3. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. - К.: Фенікс, 2005. – 582 с.
4. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / За ред. Б.Є.Кваснюка. - К.: Ін-т. екон. прогнозув., Харків: Форт, 2003. - 424 с.
5. Стратегія економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт. кол. А.С.Гальчинський, В.М.Гесць та ін. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
6. Бюлетені Національного банку України: № 10, 2002, с. 98-99; № 4, 2003, с. 102; № 3, 2004, с. 94; № 3, 2005, с. 83.
7. Національні рахунки України за 2004 рік. Статистичний збірник. - К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 327 с.

Бойко С.В.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Вступ. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України, її спрямованість на динамічне входження у світову економічну систему і, насамперед, вступ до СОТ вимагають наявності високоефективної та розгалуженої транспортної системи. Транспортна система відіграє в сучасних умовах визначальну роль як один із найважливіших факторів економічного розвитку держави.

До транспортної системи пред'являються високі вимоги щодо якості, регулярності та надійності транспортних зв'язків, збереження вантажів, безпеки перевезення пасажирів, швидкості та якості доставки. Потреба у транспортній системі, що чітко функціонує, дедалі посилюється, стає базисом сталого розвитку продуктивних сил регіонів, а також запорукою інтеграції нашої країни до світових ринків.

Постановка задачі. Особливостям розвитку та вдосконаленню транспортної системи України та її